

Lelle lood

Lelle kirik ja koolimaja:

Raamatu Raplamaa kirikud andmetel ehitati Lelle õigeusu kirik aastatel 1866 kuni 1868 ning on seega Raplamaa vanim tegutsev õigeusu kirik. Lelle kirik ehitati Riia peapiiskop Platoni poolt eraldatud annetustest, mida oli 11 000 rubla. Varem peeti jumalateenistusi Kullimaa talus, mis asus Käru mõisa maadel. Rent, mida mõisnik nõudis, oli 300 rubla aastas. Summa, mis võrdus köstri aastapalgaga. Lelle kiriku ehtasid kohalikud talumehed. Nüüd siis pärimusjutud.

Jaan Meresmaa mäletamist mööda juhtus kirikus mõnikord kentsakaid lugusid. Ükskord lasi kohalik naljamees Tõnis varblase teenistuse ajal kirikusse lahti. Kirikumees laulnud selle peale üle kiriku: ptitska ljetil, ptitska ljetil. Papp laulnud vastu: atkroite portutsku.

Teinekord olla jälle Lalli küla mees Jordani ajal pühitsetud vee tünni ümber lükanud. Lelle mees oli selle peale pahaselt ütelnud: kuradi harjakas lükkas tanni ümber. Lalli küla oli Harjumaa küla. Veel on teada, et kohalik mõisnik oli Lalli küla mehe eest palumas käinud, sest muidu oleks mees Siberisse saadetud. Õigeusk oli tsaari usk. Lalli mees olla pääst vähe jaksike olnud ja eks teised ässitanud teda siis.

Lelle kiriku kunagise kirikumehe Oskar Reinausi poolt räägitud lugu sellest, kuidas Lelle kirik nõukogude ajal puutumata jäi, on pigem ime- kui külajutt. Oskari jutu järgi oli papp külanõukogus kiriku sulgemise järgmiseks päevaks juba kokku leppinud ning läks veel viimaseid üleandmise pabereid lõpetama. Hommikuks oli papp surnud ning kirik jäigi sulgemata. Oskari sõnade järgi ei lasknud Issand papil seda pattu oma hinge peale võtta.

Jaan Meremaa mäletas, et Maripuu nimeline papp armastas ka mööda küla käia ja andamit koguda. Tulnud ka nende uste taha, kes Rapla usku ehk luterlased olid. Jutustaja ema andnud talle siis peoga lamba villa, muud ei olla andnud. Oli luterlane. Teisi pappe mäletatakse auväärt meestena, aga lugusid nendest ei teata. Väljend kirikumees on Lelle kõnepruugis kellamees, kirikuteener ja kogudusevanem ühes isikus. Mees, kes kiriku asju ajab. Usutunnistuse kohta öeldi, kas Lelle usku või Rapla usku. Rapla usk tähendas luterlust ja Lelle oma õigeusku.

Mitmeid lugusid mäletatakse köster Meltsist, kes oli ühtlasi kooliõpetaja. Ta oli küll napsimees, aga teda hoiti ja austati. Koolipoisid kogunesid ikka ümber tema parve, et aleviinimesed ei näeks, et Melts on napsine. Tunnis oli alati vaikus, Melts võis isegi klassist välja minna, ikka kirjutati vaikselt edasi. Ta juhtis ka kohalikku laulukoori ning Meltsi ajal oli kirik puupüsti rahvast täis. Veel nõukogude ajalgi kirjutas Melts inimeste kaitseks palvekirju, et neid vangist vabaks aidata. 1941. aastal pani Hävituspatajon Lelle koolimajale, saeveskile, meiereile ja

umbes 16-le elumajale tule otsa. Kooliteenija kustutas tulekahju ära, muidu oleks ka kool maha põlenud. Koolimajaga seotud lugusid rääkis Aita Vaarmets.

Ülestõusmispühade ajal laulnud Jaan Meresmaa sõnutsi Lelle kiriku kell:

Suur nälg möödas, suur nälg möödas

kohvi ja pirakit,

sigaliha viinuskit

Paradiisi allikas ja põrgu raudtee:

Kõrbja külas on Paradiisi talu ja Paradiisi allikas. Rahvasuu räägib, et kes allika juures ära eksib, satub põrguraudteele. Põrguraudtee on kraaviga külgnev metsasiht. Rohkem jutte temast ei teata. Rääkija Ilse Roosimaa.

Jaan Meresmaa teadis rääkida, et ennemalt viis raudtee Lellest Eidaperre ja hiljem Järvakanti. Eidaperes oli siis klaasivabrik. Klaasipuhujad olid sakslased. Pühade ajal käisid klaasimehed taludes õlut maitsmas. Õllekann jäi hea õlle märgiks tallu. Kui õlu oli kehv, löid klaasimehed kannu mõra sisse. 1930. a raudtee suleti.

Poolkuu Lelle surnuaias:

Pärast sõda ilmus Lelle suurt kasvu mees Vedja nimi. Vedjal oli ikka komme püssi paugutada. Valimiste ajal lasi Vedja valimisjaoskonna akna sisse. Tekkis tulevahetus ja kohalik miilits lasi Vedja maha. Vedja oli nii pikk, et kirstu ta ei mahtunud. Lõpuks otsustati kirstu põhjalaud ära võtta ja Vedja jalad välja jätta. Kuidas Vedja lõpuks maha maeti, ei ole täpselt teada, sest ka haud oli liiga lühike kaevatud. Vedja hauda tähistab poolkuu märk, sest Vedja oli moslem. Selle loo rääkis Jaan Vaarmets.

Lelle mõisnik kiidab ehitajat

Lelle mõisa ehitamise ajal küsis mõisnik meestelt, kas sein on ka loodis. Ehitusmees vastanud, et on ja on veel rohkemgi. Mõisnik kiitnud mehi ning olnud rahul. Loo rääkis Jaan Meresmaa, endine aidamees. Jaani jutu järgi võeti ta ajutiselt aidameheks, Jaan oli ajutine aidamees 35 aastat.

Jaan Meresmaa, Ilse Roosimaa ja Aita Vaarmets elavad Lelles. Oskar Reinaus elas Eidaperes ning on nüüd manalamees.

Jutud tähendas üles Epp Haabsaar